

STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
POWIATU LIDZBARSKIEGO
NA LATA 2024-2030

ORNETA 2023

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Uwarunkowania prawne i strategiczne.....	5
1.1. Podstawowe akty prawne	5
1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	7
2. Charakterystyka Powiatu	14
3. Infrastruktura społeczna	21
4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych	23
5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej	26
5.1. Rodzina i dziecko	26
5.2. Niepełnosprawność, starość i zdrowie.....	29
5.3. Aktywizacja zawodowa	33
5.4. Osoby i rodziny w kryzysie	37
6. Cele, priorytety i kierunki działań.....	41
7. Zarządzanie realizacją strategii	52
7.1. Podstawowe założenia organizacyjne.....	52
7.2. Monitoring strategii	52
7.3. Aktualizacja strategii	53
7.4. Ramy finansowe	53
8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej	55
9. Podsumowanie	56
Spis tabel	57
Spis wykresów	57

Wprowadzenie

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych jest głównym narzędziem planistycznym polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organami administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań powinno być kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie życia dobrej jakości w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Zakres tego dokumentu obejmuje przede wszystkim ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej oraz rynku pracy, uwzględniając jednak interdyscyplinarne rozwiązania służące wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych, których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także podejmowaniu działań profilaktycznych adresowanych do całej lokalnej społeczności.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2024-2030 to kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu. Został przygotowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2016-2023*.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego, a więc również podstawą niniejszego dokumentu, jest diagnoza, która jako rodzaj badania, ma na celu identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, a także opracowanie wniosków i wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia zmian w tej sferze. Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Ocenę Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MRiPS-03 sporządzane przez Powiat, sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Raporty o stanie Powiatu, dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy, dane Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, a także inne informacje, w tym ze stron internetowych oraz publikacji tematycznych.

Nieodzowny aspekt planowania strategicznego w samorządzie terytorialnym stanowi również aktywny udział przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich działających w sferze rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania rodzin oraz grup zagrożonych wykluceniem społecznym. Dzięki uczestnictwu

szerokiej grupy podmiotów możliwe jest lepsze zdiagnozowanie sytuacji wyjściowej, jak również płynne i spójne przejście od problemów i potrzeb społecznych do założeń wdrożeniowych. W warsztatach strategicznych, które odbyły się 30 października 2023 roku w Starostwie Powiatowym w Lidzbarku Warmińskim, wzięło udział 19 osób reprezentujących m.in. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornecie, Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu oraz inne instytucje i organizacje działające w zakresie lokalnej polityki społecznej. Podczas warsztatów przeprowadzona została analiza strategiczna powiatu, która następnie przełożyła się na cele i kierunki planowanych działań.

1. Uwarunkowania prawne i strategiczne

1.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Wymaga zarazem od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej, w tym określenie zdolności podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych;

- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Zgodnie z pkt 3 powyższego artykułu Strategia opracowana przez gminę i powiat określa usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. *o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych*, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić m.in. następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym*;
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy domowej*;
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*;
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. *o pomocy państwa w wychowaniu dzieci*;
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii*;
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego*;
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. *o ekonomii społecznej*;
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*;
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym*;
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. *o spółdzielniach socjalnych*;
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*;
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*.

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa o samorządzie powiatowym. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych czy w ustawie o wspieraniu rodziny

i systemie pieczy zastępczej, które wraz ustawą o pomocy społecznej tworzą zrębny system pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na *Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; a także wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy.

W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Europejski Zielony Ład

W grudniu 2019 roku Komisja Europejska przyjęła Strategię w sprawie *Europejskiego Zielonego Ładu*¹. To nowe podejście zakłada przekształcenie Europy do 2050 roku w neutralne klimatycznie, sprawiedliwe i dostatnie społeczeństwo o nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, w której „wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych”.

Na szczeblu unijnym przyjmowane są dokumenty doprecyzowujące ramy instytucjonalne, prawne i finansowe tego dokumentu, w tym m.in.: Mechanizm sprawiedliwej transformacji – wprowadzany, aby finansowo i technicznie wesprzeć regiony, które w największym stopniu ucierpią w wyniku przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną. Zakłada on m.in. poszerzenie możliwości zatrudnienia i zmiany kwalifikacji, zwiększanie energooszczędności mieszkań

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów *Europejski Zielony Ład*, Bruksela, dnia 11.12.2019, COM(2019) 640 final.

i zwalczanie ubóstwa energetycznego, zapewnianie wsparcia finansowego i inwestowanie w badania i innowacje, inwestowanie w nowe zielone miejsca pracy, zrównoważony transport publiczny, łączność cyfrową i ekologiczną infrastrukturę energetyczną.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jest ona tu rozumiana kompleksowo jako dobrostan w różnych obszarach życia: długości życia w ogóle, długości życia w zdrowiu, większej satysfakcji z wykonywania pracy, lepszych warunków łączenia kariery zawodowej z życiem prywatnym i rodzinnym, sprawnej sieci bezpieczeństwa socjalnego, której celem jest zwiększenie szans na aktywność społeczną i zawodową i dbałość o przeciwdziałanie różnym formom wykluczenia, dostępności dóbr i usług publicznych bez względu na status rodzinny i miejsce zamieszkania, otwartych warunków uczestnictwa w życiu publicznym, bezpieczeństwa dochodów na starość, środowiskowego poczucia równowagi w odniesieniu do warunków krajobrazowych, naturalnego stanu otoczenia oraz żywności, udziału w kulturze, poczucia satysfakcji z życia.

Osiąganie wskazanego celu będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta w 2017 roku przez Radę Ministrów jako aktualizacja *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Określa ona podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, czyli rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

Strategia Rozwoju Usług Społecznych

Z punktu widzenia polityki społecznej istotnym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych* została przyjęta w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi deinstytucjonalizacja, czyli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wśród najważniejszych założeń tego dokumentu można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,

- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030

W dniu 13 września 2021 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027, polityka publiczna z perspektywą do roku 2030*. Priorytety określone w dokumencie koncentrują się na zagadnieniach takich jak usługi społeczne dla osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i innych osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu; przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży; przeciwdziałanie bezdomności i wykluczeniu mieszkaniowemu; wspieranie osób i rodzin poprzez działania instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej; a także wspieranie integracji cudzoziemców poprzez rozwój usług społecznych dla migrantów oraz wsparcie integracji na rynku pracy.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej

Dokument ten za cel długofalowy przyjmuje, że *Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego*, natomiast za cel główny: *Do roku 2030 podmioty ekonomii społecznej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług społecznych*. Osiągnięcie celu głównego możliwe będzie dzięki realizacji następujących celów szczegółowych:

1. Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych.
2. Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
3. Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej na rynku.
4. Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej.

Program rządowy Dostępność Plus 2018-2025

Istotna jest również implementacja na szczeblu powiatowym rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się; osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci).

Polityka społeczna wobec osób starszych 2030.
Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa.

Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze).

Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnymi osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnymi osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgniacyjnych, a także system wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielnymi osób starszych przez instytucje publiczne.

Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030

Obszar wsparcia osób z niepełnosprawnościami również opiera się obecnie na dokumencie strategicznym, jakim jest *Strategia na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030*, przyjęta w dniu 16 lutego 2021 roku przez Radę Ministrów. Jej główny cel stanowi włączenie

osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Dokument składa się z ośmiu priorytetów, takich jak niezależne życie, dostępność, edukacja, praca, warunki życia i ochrona socjalna, budowanie świadomości oraz koordynacja. W ich ramach planowane są takie działania jak np. zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełnego udziału w życiu społecznym, publicznym i politycznym, przeprowadzenie procesu deinstytucjonalizacji, wczesna pomoc, edukacja włączająca, aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami, modyfikacja i uzupełnienie systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, zapobieganie powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności, dostęp do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia, profilaktyka i leczenie w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego i inne.

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego

Na poziomie regionalnym w dniu 18 lutego 2020 roku Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego uchwalił strategię rozwoju regionu pn. *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*, która zastąpiła dotychczasową strategię obowiązującą do 2025 roku. Zmiany osadzone są w tej samej wizji rozwoju, którą Zarząd Województwa chce urzeczywistniać w układzie trzech kluczowych priorytetów: społeczeństwo, gospodarka i relacje. Modyfikacji uległ układ celów strategicznych z wyraźnym położeniem akcentów na kompetencje mieszkańców. W latach 2020-2030 w centrum Strategii stawiany jest mieszkaniec regionu.

Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030

W dniu 28 września 2021 roku została przyjęta przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego *Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030*. Dokument ten zakłada jako cel główny: „Wzmocnienie spójności społecznej regionu Warmii i Mazur oraz poprawa warunków życia mieszkańców przy współpracy środowisk lokalnych i partnerów działających w obszarze polityki społecznej”. Cel ten będzie realizowany w siedmiu obszarach i celach strategicznych:

1. Rodzina - cel: Wzmocnienie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.
2. Seniorzy - cel: Wzrost jakości życia osób starszych.
3. Osoby z niepełnosprawnościami – cel: Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym.
4. Profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy - cel: Zintegrowanie i wzmacnianie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z uzależnieniami oraz zjawiskiem przemocy.

5. Wspieranie zatrudnienia - cel: Ograniczenie bezrobocia oraz bierności zawodowej wśród mieszkańców województwa.
6. Ekonomia społeczna i solidarna - cel: Zwiększenie udziału ekonomii społecznej i solidarnej w rozwoju społeczności lokalnych.
7. Kapitał społeczny - cel: Budowanie spójności społecznej poprzez wzmocnienie kapitału społecznego.

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025

Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025 przyjęto Uchwałą Zarządu Województwa Nr 30/462/23/VI z dnia 3 lipca 2023 r. Został opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy wsparciu Zespołu ds. rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim. Cele dokumentu sformułowano następująco:

- określenie kierunków rozwoju usług społecznych, usług zdrowotnych oraz deinstytucjonalizacji na poziomie regionalnym,
- powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych (rządowych, samorządowych) z regionalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych i deinstytucjonalizacji,
- skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty/jednostki organizacyjne samorządu województwa przy uwzględnieniu potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

Sformułowano również cele horyzontalne w procesie rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie warmińsko-mazurskim, wspólne dla wszystkich obszarów interwencji. Są to:

- 1) Tworzenie miejsc koordynacji usług w formie Centrów Usług Społecznych.
- 2) Wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej, w tym organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych realizujących usługi społeczne.
- 3) Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby wymagającej wsparcia.
- 4) Wzmocnienie potencjału kompetencyjnego kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz promowanie zawodów pomocowych.
- 5) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie partnerstw publiczno-społecznych.
- 6) Wzmacnianie, promowanie i inspirowanie współpracy międzysektorowej.
- 7) Wzmacnianie i promowanie wolontariatu.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2024-2030 stanowi odpowiedź na zdiagnozowane wyzwania i problemy, jakich doświadczają mieszkańcy powiatu, a jednocześnie odpowiadając na współczesne trendy w polityce społecznej. Jest

kompatybilna z opracowywaną równolegle *Strategią Rozwoju Powiatu Lidzbarskiego na lata 2023-2030*, w szczególności z czwartym celem strategicznym *Kształtowanie zrównoważonego rozwoju społecznego i integracji lokalnej* i dwoma celami operacyjnymi:

- *4.2. Integracja społeczna i budowa tożsamości lokalnej* – realizacja inicjatyw sprzyjających integracji społecznej, tworzenie warunków dla skutecznego działania oraz wsparcie działań organizacji pozarządowych, włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, kobiet, migrantów, osób poszukujących zatrudnienia, osób starszych oraz osób młodych;
- *4.3. Rozwój usług społecznych i ograniczanie obszarów wykluczenia społecznego* – podnoszenie standardów funkcjonowania placówek pomocy społecznej, zapewnienie kompleksowego systemu opieki, w tym rozwój dziennych form wsparcia dla osób potrzebujących, starszych oraz wykluczonych społecznie, wspieranie i promowanie idei wsparcia społecznego, samopomocy i wolontariatu, rozwój polityki senioralnej, a także tworzenie i wspieranie programów i projektów, dotyczących aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Istotny jest również cel 2.4 *Aktywizacja zawodowa mieszkańców i przeciwdziałanie bezrobociu*, w ramach którego zaplanowano takie działania jak aktywne i szerokie działania prowadzone w ramach posiadanych kompetencji na rzecz osób bezrobotnych, w tym poszukujących pracy (w szczególności wykluczonych społecznie), pracowników i pracodawców; monitoring rynku pracy oraz elastyczne dostosowywanie form pomocy do panującej koniunktury społeczno-gospodarczej; finansowanie dostosowania kwalifikacji osób bezrobotnych do potrzeb rynku pracy; aktywizacja osób bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez organizację staży zawodowych, jak również innych aktywnych form umożliwiających powrót lub wejście na rynek pracy; prowadzenie poradnictwa zawodowego dla osób bezrobotnych oraz reorientacji zawodowej dla uczniów szkół ponadpodstawowych; wsparcie podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej (w tym w zakresie zielonej gospodarki), szczególnie osób w trudnej sytuacji w dostępie do pracy (m.in. osób poszukujących zatrudnienia, migrantów, osób młodych) oraz wspieranie pracodawców w tworzeniu miejsc pracy. Działania te również zostały uwzględnione w niniejszym dokumencie.

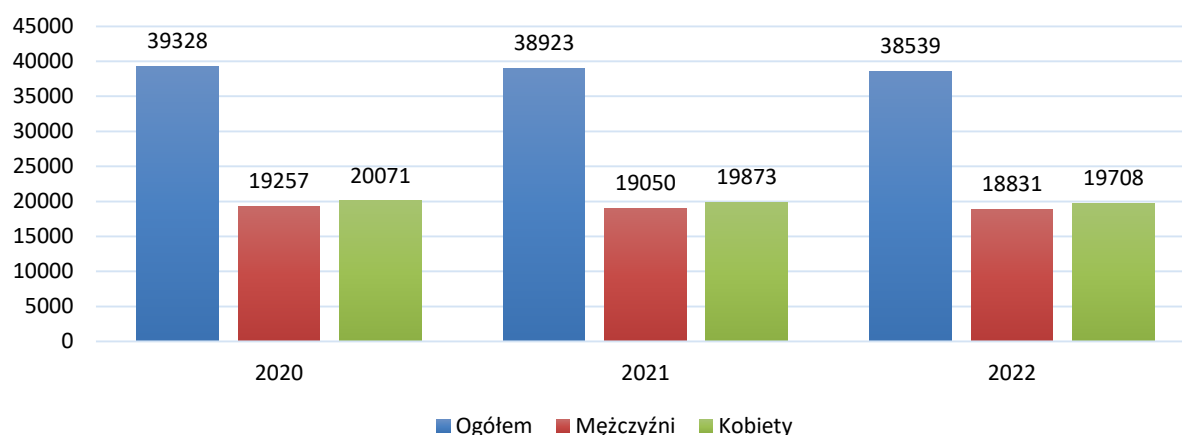
2. Charakterystyka Powiatu

Powiat lidzbarski jest położony w północno-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Sąsiaduje z powiatami: bartoszyckim, braniewskim, elbląskim, ostródzkim oraz olsztyńskim. Zajmuje powierzchnię 925 km², co stanowi ok. 3,8% powierzchni województwa. Spośród powiatów ziemskich w regionie jest jednym z mniejszych.

Pod względem administracyjnym powiat składa się z pięciu gmin, w tym jednej miejskiej - Lidzbark Warmiński, trzech gmin wiejskich: Lidzbark Warmiński, Kiwity i Lubomino oraz jednej gminy miejsko-wiejskiej: Orneta. Sieć osadnicza powiatu obejmuje 2 miasta (Lidzbark Warmiński i Orneta) i 121 miejscowości. Największą gminą powiatu jest gmina Lidzbark Warmiński, której powierzchnia stanowi 40,3% powierzchni powiatu, natomiast najmniejszą – miasto Lidzbark Warmiński, którego powierzchnia to 1,51% powierzchni powiatu. Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosiła 41,7 osób/km² i była niższa od średniej wojewódzkiej, wynoszącej 56,5 osób/km².

W końcu 2022 roku Powiat Lidzbarski zamieszkiwany był przez 38 539 osób, co oznacza, że w porównaniu do 2020 roku² liczba mieszkańców zmniejszyła się o 789 osób, tj. o 2,0%. W strukturze mieszkańców powiatu przeważają kobiety, które w 2022 roku, w liczbie 19 708, stanowiły 51,1%, podczas gdy mężczyźni to 49,9% (18 831 osób). W porównaniu do 2020 roku liczba kobiet zmniejszyła się o 363 (o 1,08%), a liczba mężczyzn o 426 (o 2,2%).

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Współczynnik feminizacji w powiecie w latach 2020-2022 kształtował się na poziomie 104-105, co oznacza, że na każdych 100 mężczyzn przypadało tu od 104 do 105 kobiet. Na najwyższym poziomie wskaźnik ten kształtował się w 2022 roku w Lidzbarku Warmińskim, gdzie wynosił 112, a na najniższym w gminie Lubomino (95).

Biorąc pod uwagę liczbę ludności faktycznie zamieszkującej daną jednostkę samorządu terytorialnego, najliczniej zamieszkaną gminą w powiecie jest gmina miejska Lidzbark Warmiński, która w 2022 roku liczyła 14 614 mieszkańców, co stanowiło 37,9% ludności

² Przyjęty okres analizy 2020-2022 wynika z faktu, iż Główny Urząd Statystyczny zmienił sposób przeliczania danych i dane za wcześniejsze lata nie byłyby porównywalne względem późniejszych lat.

powiatu. W dalszej kolejności należy wskazać gminę Orneta, liczącą 11 035 mieszkańców (28,6%), gminę Lidzbark Warmiński (6 465 osoby; 16,8%), gminę Lubomino (3 345 osób; 8,7%) oraz gminę Kiwity (3 080 osób; 8,0%). W latach 2020-2022 we wszystkich gminach odnotowano spadek liczby ludności.

Tabela 1. Ludność Powiatu Lidzbarskiego według gmin w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	Liczba ludności		Odsetek w ludności powiatu	
	2020	2022	2020	2022
Lidzbark Warmiński	14887	14614	37,9%	37,9%
Kiwity	3193	3080	8,1%	8,0%
Lidzbark Warmiński gm. w.	6535	6465	16,6%	16,8%
Lubomino	3418	3345	8,7%	8,7%
Orneta	11295	11035	28,7%	28,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na spadek liczby ludności w powiecie wpływ miało przede wszystkim kształtowanie się przyrostu naturalnego, w tym w szczególności wysokie liczby zgonów w okresie pandemii Covid-19. W 2022 roku przyrost naturalny wynosił -235, przy czym liczba zgonów wynosiła 483, a liczba urodzeń żywych 248. Saldo migracji również kształtowało się na ujemnym poziomie w całym analizowanym okresie. W 2022 roku wynosiło -128, co oznacza, że o tyle więcej osób wymeldowało się z powiatu niż się w nim zameldowało. Dla porównania wartość salda migracji w 2020 roku to -170.

Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Przyrost naturalny	-236	-294	-235
Urodzenia żywe	323	279	248
Zgony	559	573	483
Saldo migracji	-170	-114	-128
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	37,6	38,9	40,1
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	27,7	29,0	30,0
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	18,4	19,1	19,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich

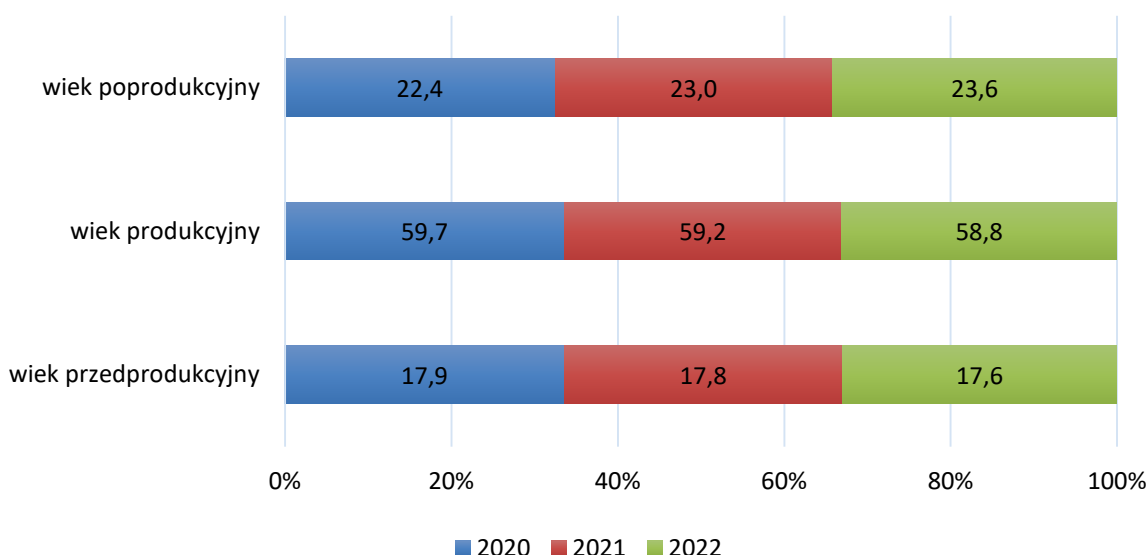
wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo Powiatu Lidzbarskiego podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym m.in. wartości wskaźników obciążenia demograficznego. W 2022 roku na każde 100 osób w wieku produkcyjnym w powiecie przypadało 40,1 osób w wieku poprodukcyjnym, co oznacza wzrost w porównaniu do 2020 roku o 2,5 punktu. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wyniósł 19,7%, a odnotowany wzrost w porównaniu do 2020 roku wyniósł 1,3 punktu. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi zwiększył się w analizowanym okresie o 2,3 punktu do poziomu 30,0.

Na starzenie się społeczeństwa powiatu wskazują również dane dotyczące odsetka mieszkańców według ekonomicznych grup wieku. W latach 2020-2022 miało miejsce:

- ✓ spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 17,9% w 2020 roku do 17,6% w 2022 roku;
- ✓ spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 59,7% do 58,8%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 22,4% do 23,6%.

W świetle danych z lat 2020-2022 rośnie mediana wieku ludności, która w 2022 roku wynosiła dla ogółu mieszkańców powiatu 43,5 lat, przy czym dla mężczyzn było to 41,7 lat, a dla kobiet 45,5 lat. Ma to związek z tym, że obecnie w Polsce kobiety żyją ogólnie dłużej niż mężczyźni.

Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Lidzbarskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Powiatu Lidzbarskiego w 2022 roku zarejestrowane były 4 093 podmioty gospodarki narodowej. W porównaniu do 2020 roku liczba ta wzrosła o 218, czyli o 5,6%. Nasycenie podmiotami gospodarki narodowej w powiecie jest wyższe niż ogólnie w województwie warmińsko-mazurskim. Na każde 10 tysięcy mieszkańców w 2022 roku przypadają tu 1 062 podmioty, podczas gdy w województwie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 053. Wskaźnik w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wynosił w powiecie 106, natomiast w województwie 105.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022

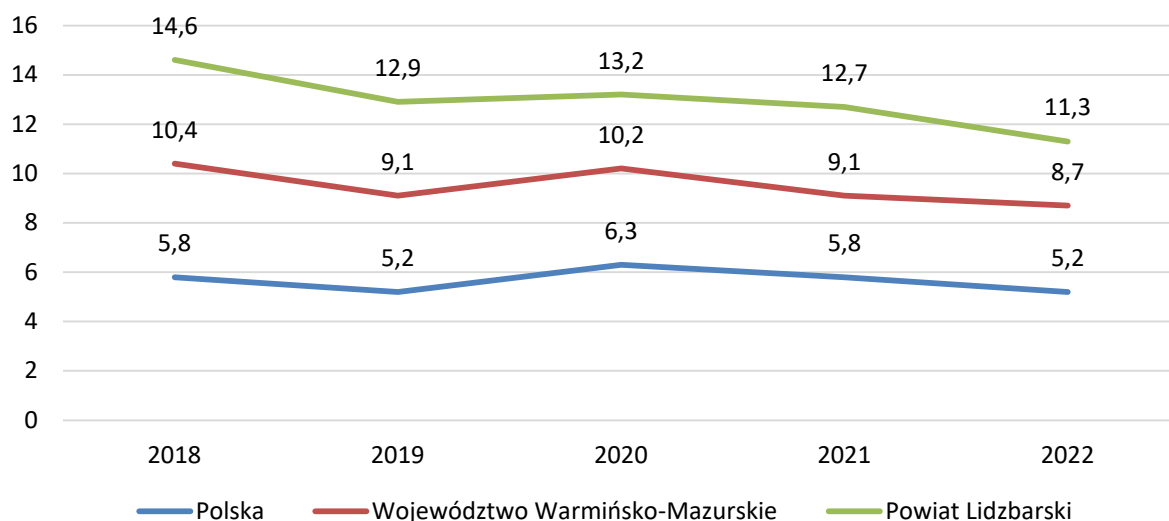
Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	3875	3989	4093
- 0-9 pracowników	3734	3850	3957
- 10-49 pracowników	118	116	113
- 50-249 pracowników	22	22	22
- 250 i więcej pracowników	1	1	1
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	985	1025	1062
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	99	102	106
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	66	69	72

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto zauważyć, że aż 96,7% podmiotów zarejestrowanych w powiecie stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, w tym osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą. W świetle danych GUS, w 2022 roku w powiecie funkcjonowało ponadto 113 podmiotów o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (2,8% ogółu), 22 podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób (0,5%) oraz jeden podmioty mający od 250 pracowników i więcej. Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności w 2021 roku najwięcej podmiotów funkcjonowało w sekcjach G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (745; 18,2% ogółu), F *Budownictwo* (670; 16,4%) oraz L *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości* (573; 14,0%). W dalszej kolejności należy wskazać sekcję SiT *Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (372; 9,1%), sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* (337; 8,2%) oraz sekcję H *Transport i gospodarka magazynowa* (238; 5,8%).

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Lidzbarskim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022

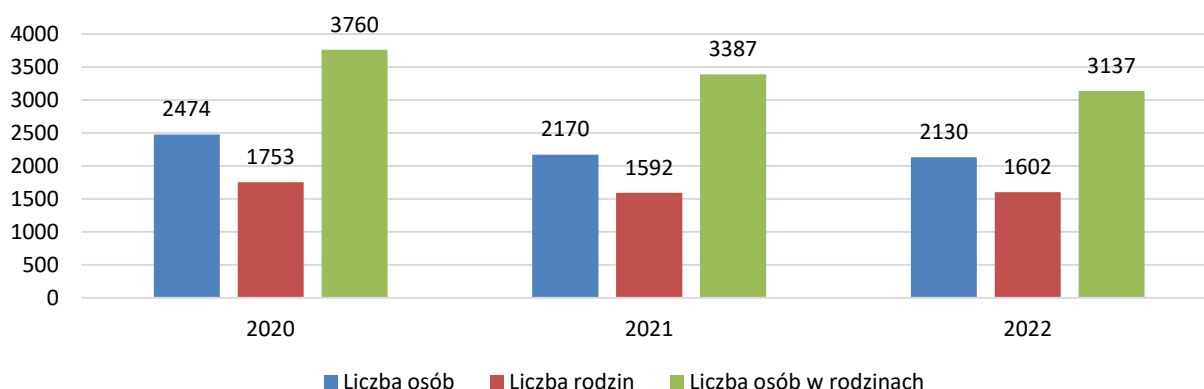

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na koniec grudnia 2022 roku w Powiecie Lidzbarskim stopa bezrobocia wyniosła 11,3%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 2,6 punktu) i w Polsce (o 6,1 punktu). Podobnie jak w całym kraju, również w powiecie do 2019 roku odnotowywany był jej spadek, następnie w 2020 roku uległa zwiększeniu, by w latach 2021-2022 nadal wykazywać tendencję spadkową.

Według danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku świadczenia z pomocy społecznej w Powiecie Lidzbarskim otrzymały 2 130 osoby z 1 602 rodzin, w których żyło łącznie 3 137 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się o 344, tj. o 13,9%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 623, czyli o 16,6%. Liczba rodzin zmniejszyła się o 151, tj. o 8,6%.

Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS oraz ROPS w Olsztynie.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność;

potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	1100	1931	772	1376	668	1228
Sieroctwo	1	1	0	0	1	4
Bezdomność	69	69	66	66	33	33
Potrzeba ochrony macierzyństwa	173	852	155	767	163	824
- w tym wielodzietność	124	690	94	541	110	621
Bezrobocie	915	2294	808	2071	718	1824
Niepełnosprawność	582	953	547	877	500	812
Długotrwała lub ciężka choroba	718	1112	676	1027	709	1133
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	276	991	298	1125	241	924
- w tym rodziny niepełne	201	610	189	559	150	470
- w tym rodziny wielodzietne	67	364	94	505	69	397
Przemoc w rodzinie ³	86	265	70	242	36	138
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	2	3	1	1
Alkoholizm	144	218	166	267	157	220
Narkomania	11	12	8	8	10	12
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	33	46	17	24	23	25
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	1	2
Zdarzenie losowe	10	23	20	51	13	24
Sytuacja kryzysowa	48	150	39	132	52	183
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	1	4	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

³ W 2023 roku pojęcie przemocy w rodzinie zostało zastąpione pojęciem przemocy domowej poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. W statystyce dotyczącej 2022 roku funkcjonuje nadal pojęcie przemocy w rodzinie.

Analiza danych pochodzących z ośrodków pomocy społecznej za 2022 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin Powiatu Lidzbarskiego należy zaliczyć:

- 1) bezrobocie – 718 rodzin (1 824 osoby w rodzinach),
- 2) ubóstwo⁴ – 668 rodzin (1 228 osób),
- 3) długotrwałą lub ciężką chorobę – 709 rodzin (1 133 osoby),
- 4) niepełnosprawność – 500 rodzin (812 osób),
- 5) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 241 rodzin (924 osoby),
- 6) potrzebę ochrony macierzyństwa – 163 rodziny (824 osoby), w tym potrzebę ochrony wielodzietności (110 rodzin, 621 osób).

Pozostałe powody korzystania ze wsparcia przez mieszkańców powiatu występują rzadziej lub wcale. W 2022 roku 157 rodzin (220 osób) korzystało z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, 52 rodziny (183 osoby) z powodu sytuacji kryzysowej, 36 rodzin (138 osób) z powodu przemocy w rodzinie, 23 rodziny (25 osób) z powodu trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, 13 rodzin (24 osoby) z powodu zdarzenia losowego, 33 rodziny (33 osoby) z powodu bezdomności, 10 rodzin (12 osób) z powodu narkomanii, 1 rodzina (4 osoby) z powodu sieroctwa, 1 rodzina (2 osoby) z powodu trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy oraz 1 osoba z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi.

⁴ Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

3. Infrastruktura społeczna

Instytucjonalny system wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go, więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornece. Jako jednostka organizacyjna samorządu powiatowego PCPR realizuje zadania z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, wynikające między innymi z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a także przyjmowanych przez Powiat dokumentów strategicznych i programów.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Lidzbarskim. W końcu 2022 roku w powiecie funkcjonowały 62 rodziny zastępcze, w których przebywało 104 wychowanków. Wśród nich były 34 rodziny zastępcze spokrewnione, w których przebywało 42 dzieci; 18 rodzin zastępczych niezawodowych z 25 dzieci; 9 rodzin zastępczych zawodowych z 34 dzieci oraz jedna rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego z 3 dzieci.

Na terenie Powiatu Lidzbarskiego w 2022 roku funkcjonowała jedna placówka opiekuńczo-wychowawcza, tj. Placówka Opiekuńczo- Wychowawcza „Mój Dom” w Ornece, w której przebywało 17 dzieci.

Placówka realizuje zadania instytucjonalnej pieczy zastępczej w postaci zapewnienia dzieciom całodobowej opieki i wychowania wraz z zaspokojeniem niezbędnych potrzeb emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych. Współprace ponadto w realizacji planu pomocy dziecku, umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; obejmuje dzieci działaniami terapeutycznymi, zapewnia korzystanie z przysługujących im świadczeń zdrowotnych, a także dostęp do kształcenia dostosowanego do wieku i możliwości rozwojowych dziecka.

Od stycznia 2008 roku na terenie Powiatu funkcjonuje Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy w Lidzbarku Warmińskim. Jest to placówka wsparcia dziennego typu mieszanego – A - dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz B - dla osób upośledzonych umysłowo. Dysponuje miejscami dla 35 osób. Funkcjonują tu również gminne ŚDS-y, tj. Środowiskowy Dom Samopomocy przy MOPS-ie w Lidzbarku Warmiński, oferujący wsparcie dla 33 osób.; Środowiskowy Dom Samopomocy w Wolnicy, którego organem prowadzącym jest Gmina Lubomino (50 miejsc) oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Henrykowie, będący placówką prowadzoną przez Caritas Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej (45 miejsc).

Kolejną formą instytucjonalną są warsztaty terapii zajęciowej, które prowadzą terapię i rehabilitację swoich podopiecznych w pracowniach (np. gospodarstwa domowego, aktywności życiowej, rękodzieła, plastyki), a także zapewniają różne pośrednie formy zajęć aktywizujących i imprez integracyjnych dla osób niepełnosprawnych. Na terenie Powiatu Lidzbarskiego funkcjonują 2 warsztaty terapii zajęciowej: WTZ w Ornece przy Orneckim Stowarzyszeniu

Wspierania Osób Niepełnosprawnych oraz WTZ w Henrykowie przy Caritas Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej.

Na terenie powiatu lidzbarskiego funkcjonują również placówki wsparcia dziennego dla rodzin w formie opiekuńczej lub specjalistycznej prowadzone zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Są to w szczególności Świetlica Opiekuńczo-Wychowawcza „Przytulisko” przy Parafii św. Piotra i Pawła w Lidzbarku Warmińskim, Środowiskowy Ośrodek Praktyczno-Terapeutyczny Promyk w Lidzbarku Warmińskim, prowadzony przez Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Lidzbarskiej oraz Świetlica Socjoterapeutyczna przy MGOPS w Ornecie.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonuje 5 ośrodków pomocy społecznej:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim;
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornecie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lidzbarku Warmińskim;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubominie.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzą komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy domowej – gminne zespoły interdyscyplinarne.

Istotne znaczenie w lokalnym systemie pomocy i wsparcia mają działania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Lidzbarku Warmińskim. Do zadań PUP należy w szczególności udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu instytucji oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu system obejmuje również pozostałe instytucje rynku pracy, a także jednostki oświatowe i inne, które na co dzień współpracują ze sobą, ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów.

4. Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych

Zgodnie z aktualnymi wymogami ustawowymi diagnoza sytuacji społecznej, będąca elementem strategii rozwiązywania problemów społecznych na szczeblu powiatu, powinna określać zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych. Są to usługi:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Są to usługi podejmowane przez jednostkę samorządu terytorialnego w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Usługi te z powodzeniem mogą być realizowane przez podmioty ekonomii społecznej.

W świetle ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, stanowi ona działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym. Podmiotami ekonomii społecznej są natomiast m.in. spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, spółdzielnie pracy oraz organizacje pozarządowe.

Jak już wspomniano w części dotyczącej infrastruktury społecznej Powiatu Lidzbarskiego część usług dla jego mieszkańców realizują podmioty ekonomii społecznej. Można wśród nich wskazać m.in.: Caritas Eparchii Olsztyńsko-Gdańskiej, który prowadzi Warsztaty Terapii Zajęciowej w Henrykowie oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Henrykowie; Orneckie

Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych, prowadzące Warsztaty Terapii Zajęciowej w Ornece, a także Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Lidzbarskiej prowadzące Środowiskowy Ośrodek Praktyczno-Terapeutyczny Promyk w Lidzbarku Warmińskim.

W świetle danych Starostwa Powiatowego w Lidzbarku Warmińskim na terenie powiatu zarejestrowanych jest 125 organizacji pozarządowych, najwięcej w Lidzbarku Warmińskim (57), a następnie w Gminie Orneta (30) i Gminie Lidzbark Warmiński (21). Pola działalności jak i sama aktywność podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu lidzbarskiego jest bardzo zróżnicowana. Dużą część stanowią Ochotnicze Straże Pożarne, ale funkcjonują tu również organizacje pozarządowe zajmujące się wsparciem grup społecznych znajdujących się w szczególnej sytuacji, przede wszystkim osób z niepełnosprawnościami, chorujących, uzależnionych, bezrobotnych; organizacje promujące udział mieszkańców w różnych formach kultury, sztuki, sportu i rekreacji; grupy hobbyistyczne; stowarzyszenia na rzecz rozwoju poszczególnych miejscowości, sołectw lub gmin.

Główne cele i zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi określa program współpracy Powiatu Lidzbarskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który jest corocznie opracowywany i przyjmowany uchwałą Rady Powiatu Lidzbarskiego. Program służy zaplanowaniu obszarów współpracy i jej form oraz wybraniu priorytetów współdziałania organów samorządu oraz organizacji pozarządowych. Nadrzędnym jego celem jest budowanie trwałego partnerstwa między administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi oraz poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców powiatu poprzez włączenie sektora pozarządowego w realizację zadań publicznych.

Celami szczegółowymi na 2024 roku są następujące:

- 1) podejmowanie inicjatyw w zakresie pomocy społecznej, mających na celu wspieranie rodzin i osób w trudnej sytuacji życiowej, zachęcanie do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- 2) integracja społeczeństwa powiatu lidzbarskiego z osobami niepełnosprawnymi poprzez organizację imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych;
- 3) wypromowanie zasobów kulturowych powiatu lidzbarskiego, miejscowych tradycji i dóbr kultury;
- 4) upowszechnianie zdrowego stylu życia wśród dzieci, młodzieży i dorosłych poprzez organizację powiatowych, regionalnych i międzynarodowych imprez sportowych i rekreacyjnych;
- 5) wspieranie organizacji imprez o charakterze turystycznym na terenie powiatu lidzbarskiego promujących walory krajoznawcze i turystyczne powiatu.

Jako zagadnienia priorytetowe Samorządu Powiatu Lidzbarskiego realizowane w 2024 roku, określono 1) działania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównania szans tych rodzin i osób; 2) działalność na rzecz osób niepełnosprawnych; 3) działania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; 4) działania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej; 5) zadania w zakresie turystyki i krajoznawstwa.

Wysokość środków finansowych z budżetu Powiatu Lidzbarskiego przeznaczonych na współpracę przy realizacji zadań w ramach otwartego konkursu ofert w 2023 roku w poszczególnych zakresach wyniosła 61 000 zł, w 2022 roku było to 58 000 zł.

Zdolność podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług na terenie powiatu wydaje się dość duża, na co wskazuje m.in. prowadzenie placówek przez organizacje pozarządowe. Ogólnie działalność organizacji pozarządowych zwiększa dostępność mieszkańców powiatu do usług społecznych, przy czym należy mieć na uwadze, że są to organizacje zarówno mające siedzibę na terenie powiatu, jak i pochodzące z innych powiatów, natomiast realizujące zadania na rzecz mieszkańców Powiatu Lidzbarskiego. Wiele jest wśród nich organizacji, które realizują usługi dla wybranej grupy osób bądź na niewielką skalę w swojej społeczności. Należy je również mieć na uwadze jako podmioty, które mogą stać się partnerami w realizacji usług społecznych.

5. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

5.1. Rodzina i dziecko

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.: opiekuńczą, wychowawczą, emocjonalno-ekspresyjną oraz materialno-ekonomiczną. Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Dysfunkcjonalność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę (konieczność) zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców. Niektóre takie rodziny wymagają nadzoru kuratorskiego. W 2022 roku Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Lidzbarku Warmińskim orzekł 31 nadzorów kuratora na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz 61 nadzorów na podstawie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Tabela 5. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	276	991	298	1125	241	924
Lidzbark Warmiński	110	337	130	457	79	262
Lidzbark Warmiński gm. w.	62	279	54	251	52	241
Orneta	69	236	74	264	72	250
Lubomino	17	76	24	98	22	105
Kiwity	18	63	16	55	16	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2022 roku stanowiła powód udzielania pomocy społecznej 241 rodzinom, wśród nich było 150 rodzin niepełnych oraz 69 rodzin wielodzietnych. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności opiekuńczo-wychowawczej

zmniejszyła się o 35 (o 12,7%), natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 67 (o 6,8%). Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej w 2022 roku z tego powodu w Lidzbarku Warmińskim (79), natomiast najmniej w gminie Kiwity (16).

Ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa wsparciem ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku objęte były 163 rodziny, w tym 110 z powodu potrzeby ochrony wielodzietności. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tego tytułu zmniejszyła się o 10, tj. o 5,8%, natomiast liczba osób spadła o 28, tj. o 3,3%. Najwięcej rodzin otrzymujących wsparcie z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w 2022 roku mieszkało w Lidzbarku Warmińskim (55), a najmniej w gminie Kiwity (15).

Tabela 6. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	173	852	155	767	163	824
Lidzbark Warmiński	69	311	47	210	55	255
Lidzbark Warmiński gm. w.	33	185	33	174	43	218
Orneta	32	141	29	140	26	137
Lubomino	22	130	29	158	24	137
Kiwity	17	85	17	85	15	77

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Istotną rolę w zakresie wsparcia rodzin odgrywa asystent rodziny, który realizując swoje zadania odpowiedzialny jest m.in. za bezpośrednią pracę z rodzicami oraz dziećmi, a także działania realizowane na rzecz dziecka i rodziny. Do jego głównych zadań należy wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, polegające w szczególności na analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu jej marginalizacji i degradacji społecznej, dążeniu do reintegracji oraz poprawy relacji z dalszą rodziną, środowiskiem sąsiedzkim oraz instytucjami.

W sytuacji gdy pomimo otrzymanego wsparcia rodziny nie są w stanie realizować funkcji opiekuńczo-wychowawczej, dzieci mogą zostać umieszczone w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej⁵. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, większość rodzin zastępczych w powiecie stanowią rodziny zastępcze

⁵ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo. Według stanu na koniec grudnia 2022 roku w powiecie funkcjonowały 34 takie rodziny, w których było umieszczonych 42 dzieci. W dalszej kolejności było 18 rodzin zastępczych niezawodowych (25 dzieci), 9 rodzin zastępczych zawodowych (34 dzieci) oraz jedna rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego (3 dzieci). Łącznie w tym czasie funkcjonowały 62 rodziny zastępcze, w których przebywało łącznie 104 dzieci. W latach 2020-2022 liczba rodzin zastępczych zmniejszyła się o 9, przy czym w największym stopniu spadła liczba rodzin zastępczych spokrewnionych (o 5), a w drugiej kolejności liczba rodzin zastępczych niezawodowych (o 3). W 2022 roku ustanowiono, podobnie jak rok wcześniej, 7 rodzin zastępczych, natomiast w 2020 roku było to 13 rodzin.

Tabela 7. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Rodziny zastępcze spokrewnione	39	50	41	53	34	42
Rodziny zastępcze niezawodowe	21	27	19	24	18	25
Rodziny zastępcze zawodowe	10	41	10	33	9	34
Rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	1	5	1	2	1	3
RAZEM	71	123	71	112	62	104

Źródło: dane PCPR.

W ciągu 2022 roku w rodzinnej pieczy zastępczej 11 dzieci zostało usamodzielnionych, 5 dzieci powróciło do rodziny naturalnej, a 2 dzieci zostało adoptowanych. Procesem usamodzielnienia było objętych łącznie 33 wychowanków, spośród których 20 osób dostało pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, 13 osób – pomoc pieniężną na usamodzielnienie, a 9 osób – pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Część dzieci umieszczana jest w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W końcu 2022 roku w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej „Mój Dom” w Orniecie przebywało 17 dzieci, w ciągu roku umieszczono w niej 8 dzieci, wszystkie pochodzące z Powiatu Lidzbarskiego. W końcu 2021 roku w placówce przebywało 11 dzieci, natomiast w 2020 roku – 12. W latach 2020-2021 corocznie umieszczano w niej trójkę dzieci. W 2022 roku placówkę opuściło 2 dzieci, w tym jedno dziecko ukończyło 18 lat i rozpoczęło proces usamodzielnienia i również jedno dziecko zostało umieszczone w Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Intellektualnie w Mrągowie. Procesem usamodzielniania w 2022 roku objętych było 7 wychowanków, spośród których 5 otrzymało pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, 4 – pomoc pieniężną na usamodzielnienie, 3 – pomoc w formie rzeczowej na zagospodarowanie oraz jeden – pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych.

5.2. Niepełnosprawność, starość i zdrowie

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie⁶. Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku w powiecie lidzbarskim zamieszkiwały w tym czasie 6 164 osoby z niepełnosprawnościami, w tym 4 227 to były osoby z prawnie określoną niepełnosprawnością, natomiast 1 937 osób to osoby, których dotyczyła tylko niepełnosprawność w sensie biologicznym. Biorąc pod uwagę podział na gminy, najwięcej osób z niepełnosprawnościami zamieszkiwało Lidzbark Warmiński (2 666), Ornetę (1 547) oraz gminę wiejską Lidzbark Warmiński (1 053).

Tabela 8. Osoby z niepełnosprawnościami według płci i kategorii w Powiecie Lidzbarskim według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021

Wyszczególnienie	Osoby niepełnosprawne ogółem	Osoby niepełnosprawne prawnie	Osoby niepełnosprawne tylko biologicznie
Powiat lidzbarski	6164	4227	1937
Lidzbark Warmiński	2666	1831	835
Lidzbark Warmiński gm. w.	1053	701	352
Orneta	1547	1089	458
Lubomino	376	263	113
Kiwity	522	343	179

Źródło: dane NSP 2021.

⁶ Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

Niepełnosprawność dotyczy najczęściej osób w wieku poprodukcyjnym. W takim wieku było 3 250 osób z niepełnosprawnościami w powiecie, czyli 52,7% ogółu osób z niepełnosprawnościami. Dość dużą grupę są również osoby w wieku produkcyjnym, które w liczbie 2 603 stanowiły 42,2% ogółu. Osoby w wieku przedprodukcyjnym to 5,1% osób z niepełnosprawnościami w powiecie.

W świetle danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Olsztynie w 2022 roku do niepełnosprawnych zaliczono 102 osoby z Powiatu Lidzbarskiego, wydając 82 orzeczenia z jednym symbolem przyczyny niepełnosprawności, 16 z dwoma symbolami i 4 orzeczenia z trzema symbolami. W tym czasie wydano również 897 orzeczeń o zaliczeniu osób do stopnia niepełnosprawności.

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, a także dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. W 2022 roku 72 osoby skorzystały z dofinansowania udziału w turnusach rehabilitacyjnych. Dofinansowano także 233 wnioski na zakup przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz 7 wniosków na zakup sprzętu rehabilitacyjnego. Ponadto dofinansowano 27 wniosków w zakresie likwidacji barier architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się.

Niepełnosprawność stanowi jeden z dominujących powodów udzielania pomocy społecznej mieszkańcom powiatu. W 2022 roku z pomocy z tego tytułu skorzystało 500 rodzin, w których było 812 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin spadła o 82, tj. o 14,1%, natomiast liczba osób w rodzinach zmniejszyła się o 141, tj. o 14,8%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy ze względu na niepełnosprawność w 2022 roku w Lidzbarku Warmińskim (203), a najmniej w gminie Kiwity (21).

Tabela 9. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	582	953	547	877	500	812
Lidzbark Warmiński	233	359	211	305	203	291
Lidzbark Warmiński gm. w.	91	183	107	212	86	203
Orneta	177	265	160	240	146	211
Lubomino	52	91	44	69	44	71
Kiwity	29	55	25	51	21	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcy powiatu korzystają z pomocy społecznej również z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W 2022 roku wsparcie z tego tytułu otrzymywało 709 rodzin, w których były 1 133 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 9, tj. o 1,3%, natomiast liczba

osób w rodzinach wzrosła o 21, tj. o 1,9%. Najwięcej rodzin korzystało z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w Lidzbarku Warmińskim (311) i w gminie Orneta (231), a najmniej w gminie Kiwity (27).

Tabela 10. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	718	1112	676	1027	709	1133
Lidzbark Warmiński	333	488	330	467	311	443
Lidzbark Warmiński gm. w.	74	165	59	131	91	219
Orneta	241	338	223	318	231	337
Lubomino	40	74	37	65	49	87
Kiwity	30	47	27	46	27	47

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Mieszkańcom, którzy doświadczają problemu niepełnosprawności oraz przewlekłej choroby, gminy organizują usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. Osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia przez gminę w domu pomocy społecznej.

Warto tu nadmienić, że niepełnosprawność i długotrwała choroba nierzadko dotyczy osób starszych, na co wskazują m.in. dane dotyczące ekonomicznych grup wieku osób z niepełnosprawnościami, pochodzące z NSP 2021. Trzeba brać to pod uwagę szczególnie w kontekście postępującego starzenia się społeczeństwa, które spowoduje, że w najbliższych latach coraz więcej osób będzie wymagało wsparcia ze względu na wiek, chorobę czy niepełnosprawność. W 2022 roku już 12,7% mieszkańców Powiatu Lidzbarskiego miało 70 lub więcej lat, a 2,2% było w wieku od 85 lat wzwyż. Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, samotność, stereotypy i dyskryminacja społeczna.

Istotnym zagadnieniem, które należy wyodrębnić, jest kwestia zdrowia psychicznego mieszkańców powiatu. Temat ten został podjęty podczas pierwszego w Polsce badania epidemiologicznego zaburzeń psychicznych pt.: „Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostęp do psychiatrycznej opieki zdrowotnej” (EZOP Polska), przeprowadzonego w 2012 roku.

Wyniki wskazywały, że potencjalnymi pacjentami systemu opieki psychiatrycznej w Polsce mogło być łącznie od 6 do 7,5 mln osób. Największą grupę zaburzeń stanowiły zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych (12,8%), przy czym aż 11,9% to zaburzenia stanowiące następstwa nadużywania alkoholu. Na kolejnych miejscach wskazywane były zaburzenia nerwicowe (ok. 10%), impulsywne zaburzenia zachowania (3,5%) oraz zaburzenia nastroju (3,5%), w tym aż 3% stanowiła depresja⁷.

Szczególnie po okresie pandemii i związanej z nią izolacji społecznej, sygnalizuje się wzrost zagrożenia w szczególności uzależnieniem od internetu i gier, cyberprzemocą, a także wzrost skali występowania depresji i zaburzeń psychicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. Mogą one objawiać się nieco inaczej niż u dorosłych, poprzez m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie. W świetle raportu „Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym” z badania przeprowadzonego na zlecenie Fundacji UNAWEZA, *obraz dzieci i młodzieży, jaki wyłania się z pozyskanych wyników, to obraz przepełniony samotnością, skrajnie niską samooceną i niskim poczuciem sprawczości. Roboczo nazwaliśmy ten stan „triadą kryzysu psychicznego dzieci i młodzieży”, która przyczynia się między innymi do dramatycznego wzrostu myśli samobójczych wśród młodych ludzi, zachowań samobójczych i podejmowanych zamachów samobójczych. W dużym uproszczeniu dzieci w kryzysie psychicznym to dzieci przekonane o tym, że nic nie znaczą, niczego nie potrafią i dla nikogo nie są ważne. Obraz ten dopełnia niski poziom zaufania społecznego młodych, brak wiary w skuteczność profesjonalnej pomocy czy wsparcia społecznego i skala doświadczanej przemocy rówieśniczej, domowej oraz doświadczania hejtu*⁸.

Powyższe liczby oraz przeprowadzone badania wskazują na skalę potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi, w obszarze likwidacji barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się te osoby, to nie tylko utrudniony dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

Ponadto prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju środowiskowych form wsparcia m.in. w postaci dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiłek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać położony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równolegle z rozwojem systemu ochrony zdrowia

⁷ https://ezop.edu.pl/wp-content/uploads/2019/07/EZOP-I_Raport_min.pdf

⁸ J. Flis, M. Dębski, *Młode Głowy. Otwarcie o zdrowiu psychicznym*. Raport z badania dotyczącego zdrowia psychicznego, poczucia własnej wartości i sprawczości wśród młodych ludzi. 2023., s. 6.

w powiecie oraz działaniami ukierunkowanymi na zwiększanie świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za „zdrowe starzenie się”.

Oprócz wsparcia w codziennym funkcjonowaniu należy również mieć na uwadze potrzebę zmiany postrzegania roli seniorów w społeczeństwie. Osoby w wieku od 60 lat wzywać to nie tylko osoby wymagające pomocy, ale także osoby, które mogą jeszcze pracować, działać społecznie, pomagać innym, uczyć się i rozwijać. Mają też potencjał zbudowany na latach doświadczeń i pracy, który należy diagnozować i zagospodarowywać dla dobra wspólnego. Z racji tego, że w najbliższych latach osób w starszych grupach wiekowych będzie przybywać, już teraz można mówić nie tylko o społeczeństwie starzejącym się, ale o społeczeństwie różnego wieku, czyli takim, w którym każda grupa wiekowa ma zadania do spełnienia.

5.3.Aktywizacja zawodowa

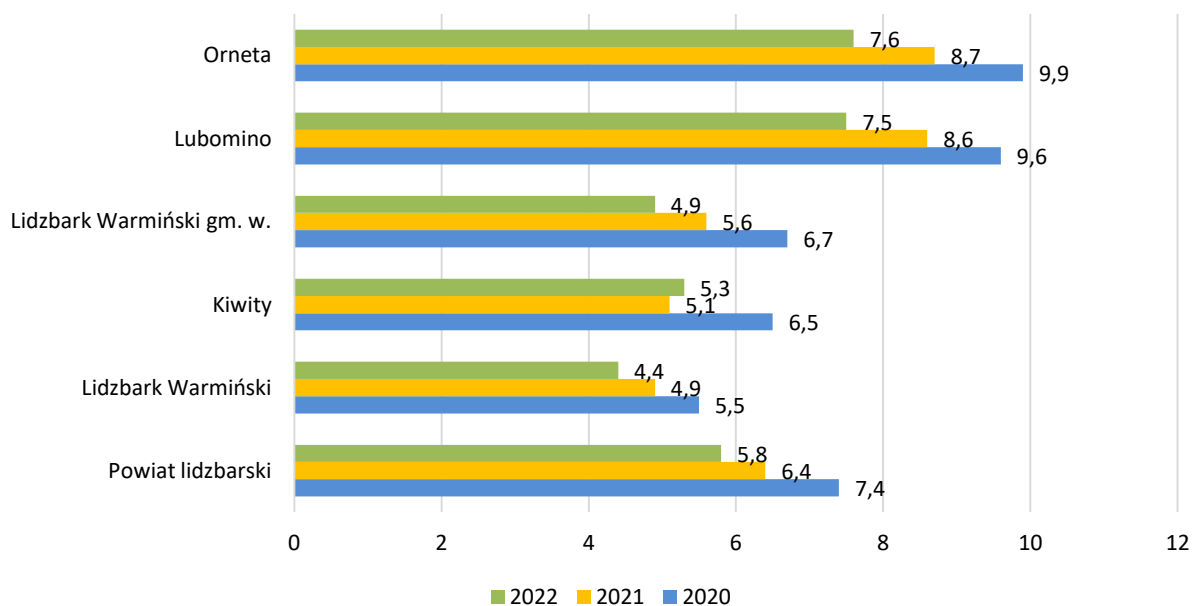
Aktywizacja zawodowa obejmuje szereg działań podejmowanych w celu zapewnienia równowagi na rynku pracy, z jednej strony poprzez oddziaływanie na osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a z drugiej poprzez wspieranie pracodawców ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w szczególności skierowanych do osób z grup defaworyzowanych.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Mowa w tym przypadku o tzw. bezrobociu rejestrowanym, jednak warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w urzędzie pracy to jedynie część mieszkańców powiatu, którzy nie posiadają zatrudnienia. Pozostałe to osoby bezrobotne nie zarejestrowane (poszukujące pracy we własnym zakresie) oraz osoby bierne zawodowo, które nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji, stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie aktywności zawodowej, opiekę nad dziećmi i/lub innymi osobami zależnymi, czasem też niechęć do oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej. Oddzielną grupę stanowią zaś osoby pracujące w *szarej strefie*, czyli zatrudnione bez umowy o pracę lub innej legalnej formy zatrudnienia.

Liczba bezrobotnych z terenu Powiatu Lidzbarskiego zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Lidzbarku Warmińskim na koniec 2022 roku wynosiła 1 304 osoby, z czego 37,6% stanowili mieszkańcy gminy Orneta, a 28,4% to mieszkańcy Lidzbarka Warmińskiego. W odniesieniu do 2020 roku liczba bezrobotnych w powiecie zmniejszyła się o 433 osoby, tj. o 24,9%.

Informacji o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców poszczególnych gmin dostarcza w szczególności wskaźnik odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Powiecie Lidzbarskim w 2022 roku wynosił on 5,8%, co oznacza spadek w porównaniu do 2020 roku o 1,6 punktu procentowego. Na niższym poziomie niż w powiecie kształtował się w Lidzbarku Warmińskim (4,4%), w gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński (4,9%) oraz w gminie Kiwity (5,3%). Wyższe wartości przyjął natomiast w gminie Lubomino (7,5%) oraz w gminie Orneta (7,6%).

Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022

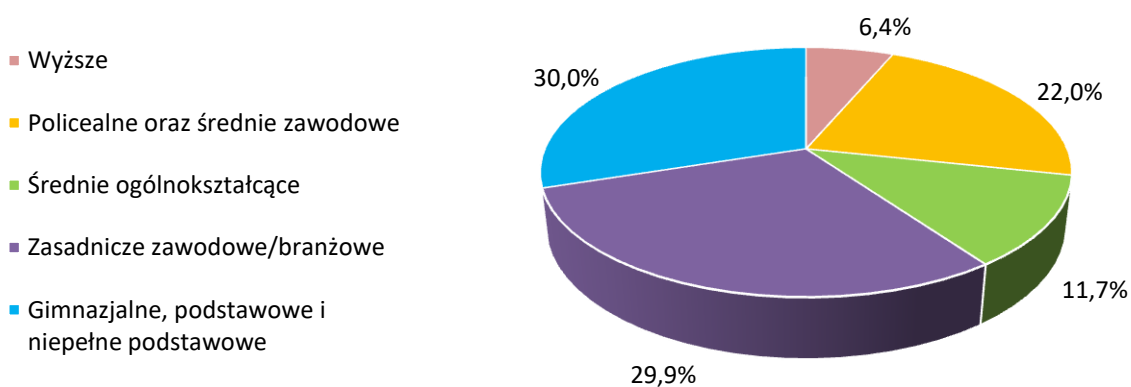

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W trudniejszym położeniu na lokalnym rynku pracy są kobiety, które w 2022 roku w liczbie 782 stanowiły 60,0% bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie. Ich odsetek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku wynosił 7,6%, podczas gdy w przypadku mężczyzn kształtował się na poziomie 4,2%. We wszystkich gminach powiatu wartość tego wskaźnika kształtuje się w podobny sposób, wskazując na mniejszą aktywność zawodową kobiet.

Nie tylko płeć okazuje się być czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy. Duży wpływ na to ma również poziom wykształcenia. Na koniec 2022 roku 30,0% bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe bądź niepełne podstawowe, w dalszej kolejności należy wskazać osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym (29,9%). Ponad jedną piątą stanowiły osoby o wykształceniu policealnym oraz średnim zawodowym (22,0%), a 11,7% to osoby o wykształceniu średnim zawodowym. Jedynie 6,4% bezrobotnych posiada wyższe wykształcenie.

Wykres 6. Bezrobotni w Powiecie Lidzbarskim według wykształcenia (31 grudnia 2022)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Bezrobocie w szczególny sposób dotyka osoby młode, w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. W Powiecie Lidzbarskim na koniec 2022 roku osoby do 30 roku życia stanowiły 23,4% ogółu bezrobotnych, przy czym bezrobotni w wieku do 25 lat to 12,3% wszystkich zarejestrowanych. W porównaniu do 2020 roku liczba osób do 30 roku życia zmniejszyła się o 176, tj. o 36,6%, a odsetek w strukturze bezrobocia spadł o 4,3 punktu procentowego.

Aktywizacja zawodowa osób w najmłodszych kategoriach wiekowych jest trudna, ponieważ często nie posiadają one kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia zawodowego odpowiadającego potrzebom pracodawców. Z drugiej strony, młodzi ludzie często nie znają lokalnego rynku pracy, mają też wygórowane oczekiwania, w tym płacowe, oraz brakuje im odpowiedniej motywacji i nawyków ważnych w pracy.

Tabela 11. Wybrane kategorie bezrobotnych w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Ogółem	1737	100,0%	1476	100,0%	1304	100,0%
Kobiety	1031	59,4%	893	60,5%	782	60,0%
Do 25 roku życia	241	13,9%	189	12,8%	161	12,3%
Do 30 roku życia	481	27,7%	378	25,6%	305	23,4%
Powyżej 50 roku życia	495	28,5%	438	29,7%	367	28,1%
Długotrwale bezrobotni	917	52,8%	775	52,5%	626	48,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Należy również zwrócić uwagę na to, że 28,1% zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2022 roku stanowiły osoby powyżej 50 roku życia. Sytuacja tych osób nierzadko jest skomplikowana. Mogą to być osoby dysponujące wieloletnim doświadczeniem zawodowym, ale przy tym mieć nieaktualne kwalifikacje; lub nie mieć doświadczenia w pracy w ogóle ze względu na wcześniejsze zajmowanie się domem i wychowaniem dzieci bądź podlegać stereotypom dotyczącym osób starszych na rynku pracy. Wszystko to może mieć wpływ na trudności w znalezieniu zatrudnienia. W porównaniu do 2020 roku liczba bezrobotnych powyżej 50 roku życia zmniejszyła się o 128 (o 25,9%), natomiast ich odsetek w ogóle spadł o 0,4 punktu procentowego.

Znaczenie istniejących na rynku pracy barier oraz czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia, może odzwierciedlić się w wydłużaniu się okresu pozostawania mieszkańców w rejestrach powiatowego urzędu pracy. Pomimo zmniejszania rozmiarów bezrobocia rejestrowanego problemem pozostaje nadal długotrwale bezrobocie, rozumiane jako pozostawanie przez bezrobotnego w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby należące do kategorii osób długotrwale bezrobotnych w 2022 roku, w liczbie 626, stanowiły 48,0% wszystkich bezrobotnych

w powiecie. W porównaniu do 2020 roku ich liczba zmniejszyła się o 291 (o 31,7%), a odsetek w strukturze zmniejszył się o 4,8 punktu procentowego.

Bezrobocie stanowi jeden z dominujących powodów korzystania przez mieszkańców powiatu z pomocy społecznej. W 2022 roku z tego powodu wsparcie z tego tytułu otrzymało 718 rodzin, w których były 1 824 osoby. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 197, tj. o 21,5%, natomiast liczba osób spadła o 470, czyli o 20,5%. Najwięcej rodzin korzystało w 2022 roku z pomocy społecznej z powodu bezrobocia w gminie Orneta (280), a najmniej w gminie Kiwity (41).

Tabela 12. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	915	2294	808	2071	718	1824
Lidzbark Warmiński	297	655	269	582	238	502
Lidzbark Warmiński gm. w.	100	338	82	288	76	275
Orneta	362	874	310	781	280	685
Lubomino	97	271	93	271	83	248
Kiwity	59	156	54	149	41	114

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem usług i instrumentów rynku pracy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia,

a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie.

Z drugiej jednak strony część osób zarejestrowanych to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych, wykazujące się roszczeniową postawą bądź których stan zdrowia nie pozwala na podjęcie zatrudnienia. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze urzędu pracy, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Trudno obecnie prognozować też jakie skutki dla lokalnego rynku pracy przyniesie stan epidemii, a także wojna na Ukrainie i związany z nią napływ uchodźców do Polski. Istotna będzie jednak ścisła współpraca instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy i integracji społecznej, a także położenie większego nacisku w polityce społecznej na promowanie aktywności i przedsiębiorczości.

5.4. Osoby i rodziny w kryzysie

Kryzys oznacza stan nierównowagi wewnętrznej i jest związany z wydarzeniami życiowymi, wymagającymi istotnych zmian i rozstrzygnięć. Charakteryzuje się tym, że ma swój początek i koniec, zakłada się, że jest sytuacją przejściową, którą można przezwyciężyć. Osoba lub rodzina dotknięta kryzysem często nie jest jednak w stanie pokonać przeszkód, a przedłużające się trudności mogą powodować zniechęcenie oraz utratę wiary we własne siły i możliwości.

Jednym z czynników, który może generować sytuacje kryzysowe, jest uzależnienie. W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, stanowi ono stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie.

Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2017 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające za utratę 17,2% lat przeżytych w zdrowiu. Dla spożywania alkoholu wskazany odsetek lat wyniósł 14,0% wśród mężczyzn i 2,4% wśród kobiet⁹.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,21% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,53%. Zdecydowanie częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący)¹⁰.

⁹*Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyński, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2018, s. 388-398.

¹⁰*Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-299.

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników już 80,0% gimnazjalistów oraz 92,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało za sobą próbę picia alkoholu. Doświadczenia z paleniem papierosów miała połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów; natomiast biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz, na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza, a na trzecim miejscu substancje wziewne. Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

Dane gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wskazują, że w latach 2020-2022 podjęto czynności zmierzające do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień wobec 407 osób. W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 157 rodzin, w których było 220 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tego powodu zwiększyła się o 13, tj. o 9,0%, natomiast liczba osób w rodzinach wzrosła o dwie. Najwięcej rodzin korzystało z powodu alkoholizmu z pomocy społecznej w gminie Orneta(62), a najmniej w gminie Lubomino (4).

Tabela 13. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	144	218	166	267	157	220
Lidzbark Warmiński	65	85	64	86	57	69
Lidzbark Warmiński gm. w.	18	49	24	75	24	58
Orneta	56	79	64	85	62	77
Lubomino	1	1	10	17	4	4
Kiwity	4	4	4	4	10	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w 2022 roku pomoc społeczną z tego tytułu w Powiecie Lidzbarskim przyznano 10 rodzinom. Warto jednak mieć na uwadze, że pomimo nadal istniejącego problemu dostępności różnego rodzaju substancji psychoaktywnych, obecnie coraz bardziej powszechne staje się zagrożenie uzależnieniami behawioralnymi, w tym od Internetu, mediów społecznościowych, gier elektronicznych itd. Uzależnienia lub brak higieny cyfrowej, a także przebywanie dużo czasu w świecie wirtualnym sprzyja wyalienowaniu młodzieży, zaburzeniom psychicznym, trudnościom w komunikowaniu

się, a także niechęci do podejmowania kontaktów społecznych. Istotnym problemem może również stać się cyberprzemoc i poczucie anonimowości w sieci, przez które młodzież „pozwała” sobie na hejtowanie, szantaż oraz inne negatywne zachowania.

Jednym z problemów rodzin zamieszkujących Powiat Lidzbarski jest przemoc. Definicja ustawowa przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust 1 pkt 1) *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. W jej świetle stanowi ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W punktach 2) i 3) ww. ustawy zdefiniowano natomiast osobę doznającą przemocy domowej oraz osobę stosującą przemoc domową. W świetle tych definicji za osobę doznającą przemocy domowej można uznać następujące osoby, wobec których stosowana jest przemoc domowa:

- a) małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletniego.

Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec osób, o których mowa powyżej. Osoba stosująca przemoc domową to natomiast osoba pełnoletnia, która dopuszcza się przemocy domowej wobec wymienionych osób.

Pojęcie przemocy domowej zastąpiło dotychczas stosowane pojęcie przemocy w rodzinie poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. Zmiany wprowadzone tą

ustawą były gruntowne i dotyczyły wielu wcześniejszych zapisów, co spowodowało konieczność nowego spojrzenia na zjawisko przemocy.

W świetle danych ośrodków pomocy społecznej w 2022 roku z powodu przemocy w rodzinie wsparcie otrzymało łącznie 36 rodzin, w których żyło 138 osób. W porównaniu do 2020 roku liczba rodzin zmniejszyła się o 50 (o 58,1%), natomiast liczba osób w tych rodzinach spadła o 127 (o 47,9%). Informacje te nie wyczerpują jednak skali zjawiska. Według danych gminnych zespołów interdyscyplinarnych łącznie we wszystkich gminach z terenu powiatu w latach 2020-2022 odnotowano 189 zgłoszeń przypadków przemocy przy pomocy procedury Niebieskie Karty, a procedurą objęto 230 rodzin. Zakończono w tym czasie 192 procedury.

Tabela 14. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022

Wyszczególnienie	2020		2021		2022	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Powiat lidzbarski	86	265	70	242	36	138
Lidzbark Warmiński	71	219	43	162	6	19
Lidzbark Warmiński gm. w.	5	17	9	29	8	24
Orneta	8	21	17	48	22	95
Lubomino	2	8	1	3	0	0
Kiwity	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MRiPS-03.

W kontekście sytuacji kryzysowej należy wspomnieć o sytuacji migrantów i uchodźców, którzy mogą doświadczać ubóstwa, trudności w integracji czy aktywizacji zawodowej, a także innych problemów związanych z przyjazdem do obcego kraju. Cudzoziemcy w Polsce mogą korzystać ze wsparcia w ramach Indywidualnych Programów Integracji, które mają na celu wspomóc ich w nabyciu kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w naszym kraju. Raport z kontroli przeprowadzonej przez NIK pn. „Pomoc społeczna dla uchodźców” wskazuje, że jak dotąd system pomocy społecznej nie stwarza uchodźcom odpowiednich warunków do integracji i samodzielnego życia¹¹. W związku z tym, iż ruchy migracyjne obecnie nasilają się, należy mieć na uwadze działania skierowane do tej grupy osób.

Analizując powyższe wyzwania strategiczne należy mieć na uwadze również wyzwania o charakterze przekrojowym, które dotyczą każdego z pozostałych, wpływając na zasoby i potencjał powiatu do sprostania im. Wyzwania te dotyczą przede wszystkim procesu deinstytucjonalizacji i rozwoju systemu usług społecznych, zapewniającego ich dostępność na jak najwyższym i dostosowanym do potrzeb poziomie, a także wzmacniania kapitału

¹¹<https://www.nik.gov.pl/plik/id,10216,vp,12539.pdf>

społecznego i współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Ich uwzględnienie umożliwi efektywną realizację założonych celów.

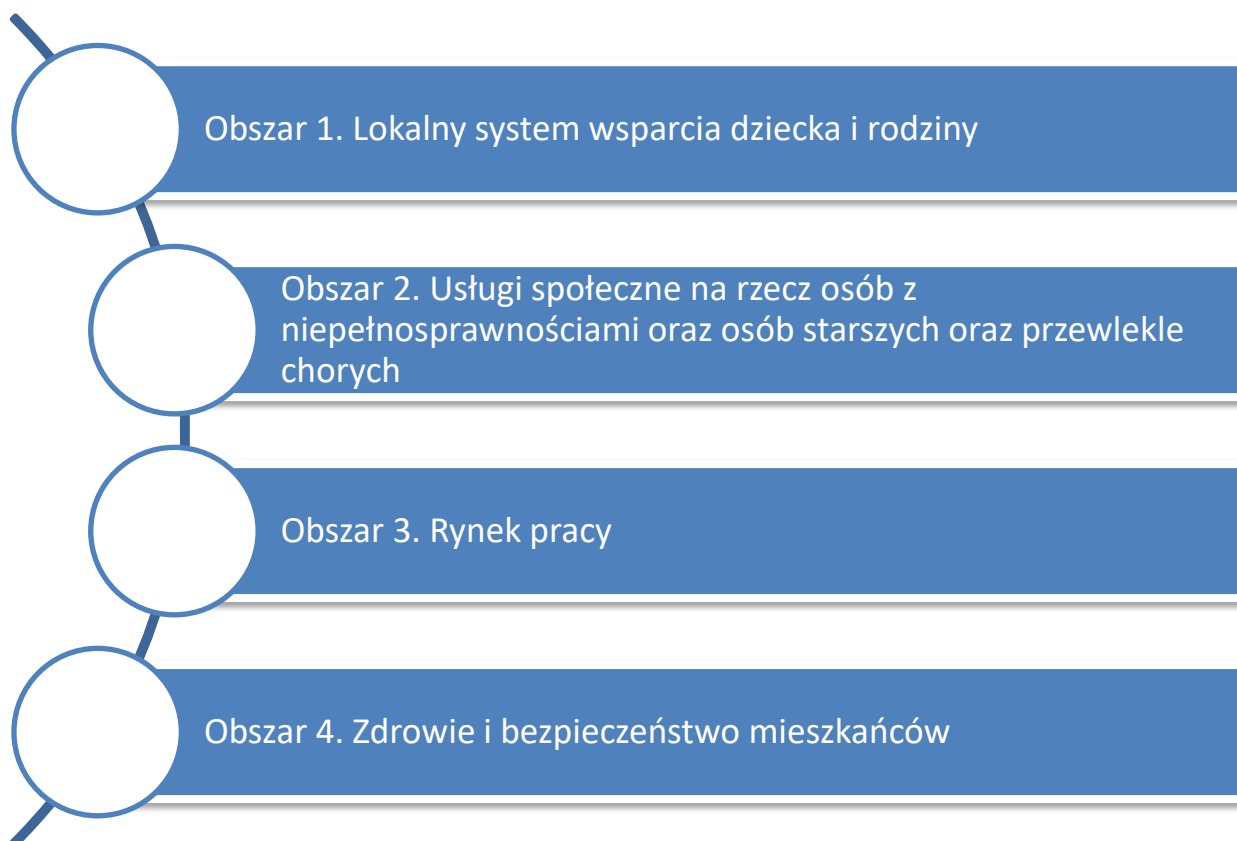
6. Cele, priorytety i kierunki działań

Część operacyjną *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2024-2030* usystematyzowano w formie obszarów strategicznych. Każdy z nich dotyczy innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane. Dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju, zaś wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Kierunek zaplanowanych działań wyznacza cel główny Strategii, który brzmi następująco:

Zwiększenie dostępności oraz jakości kompleksowych usług społecznych służących poprawie jakości życia mieszkańców Powiatu Lidzbarskiego

W ramach każdego obszaru wyznaczono cel strategiczny, cele operacyjne oraz kierunki działań, które będą służyć ich realizacji, a także określono prognozę zmian w zakresie objętym Strategią. Wszystkie cele i działania będą realizowane w całym horyzoncie czasowym Strategii, tj. w latach 2024-2030, dlatego odstąpiono od określania szczegółowych harmonogramów. W każdym z obszarów określono również wskaźniki realizacji działań oraz prognozę zmian, jakie mogą nastąpić jeżeli Strategia będzie efektywnie wdrażana. W odpowiedzi na zdefiniowane wyzwania określono następujące obszary strategiczne:

Obszar 1. Lokalny system wsparcia dziecka i rodziny

Cel strategiczny 1. Rozwój lokalnego systemu wsparcia dziecka i rodziny

Cele operacyjne:	2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie opieki i wychowania dzieci. 2.2. Zwiększenie dostępności usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności życiowych, w tym przemocy i sytuacji kryzysowej. 2.3. Tworzenie warunków rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
Kierunki działań:	1) Zapewnienie rodzicom, opiekunom oraz osobom przygotowującym się do założenia rodziny możliwości zdobywania wiedzy i umiejętności, np. w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, treningów kompetencji rodzicielskich, konsultacji ze specjalistami, akcji i kampanii społecznych. 2) Ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (w tym m.in. psychologicznego, pedagogicznego, socjoterapeutycznego, prawnego, mediacji) rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych. 3) Rozwój sieci placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej,

	specjalistycznej lub pracy podwórkowej, działających np. jako kluby, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne. 4) Wspieranie rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m.in. w postaci pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy, organizacji grup samopomocowych. 5) Tworzenie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji, jak również prowadzenie różnorodnych kampanii społecznych. 6) Praca z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej. 7) Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych, obejmującego w szczególności poradnictwo (m.in. wychowawcze, psychologiczne, medyczne, prawne), zapewnianie szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, wsparcie ze strony rodzin pomocowych. 8) Działania na rzecz integracji środowiska rodzin zastępczych, takie jak np. festyny i pikniki integracyjne, grupy wsparcia, wycieczki. 9) Kompleksowe wsparcie dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. 10) Działania na rzecz tworzenia mieszkań treningowych dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych.
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	• Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. • Zmniejszenie skali problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach. • Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. • Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. • Wzrost udziału rodzinnych form pieczy zastępczej. • Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach.
Wskaźniki realizacji działań	• Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego. • Liczba zatrudnionych koordynatorów pieczy zastępczej. • Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. • Liczba rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka przypadających na jednego koordynatora pieczy zastępczej. • Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. • Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej, z uwzględnieniem form rodzinnych. • Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-

	wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania. • Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej. • Liczba wychowanków, korzystających ze wsparcia w zakresie usamodzielniania.
--	---

Obszar 2. Usługi społeczne na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorych

Cel strategiczny 2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorych do kompleksowych usług społecznych.

Cele operacyjne:	3.1. Tworzenie możliwości wszechstronnego rozwoju oraz aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. 3.2. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych do szerokiego zakresu usług społecznych. 3.3. Podejmowanie działań zmierzających do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. 3.4. Zwiększenie dostępności wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
Kierunki działań:	1) Działania mające na celu integrację osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, a także ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym poprzez wydarzenia o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnymi in. 2) Działania na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnościami, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym, pracodawcami, psychologami, a także zapewnianie dostępności komunikacyjnej tych działań. 3) Wspieranie funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej w powiecie. 4) Ułatwianie dostępu do specjalistycznego wspomaganie rozwoju dzieci w ramach wczesnej diagnozy i interwencji. 5) Wsparcie osób i rodzin sprawujących opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami oraz osobami starszymi w postaci m.in. organizowania szkoleń dla opiekunów oraz tworzenia miejsc opieki wytchnieniowej. 6) Rozwój bazy placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu oraz dofinansowania do udziału w turnusach rehabilitacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami. 7) Udzielanie dofinansowania do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób z niepełnosprawnościami, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych. 8) Tworzenie różnych form mieszkalnictwa wspieranego dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z zaburzeniami psychicznymi, osób starszych i przewlekle chorych. 9) Przystosowanie funkcjonowania instytucji użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności,

	a także likwidacja barier architektonicznych i transportowych w przestrzeni publicznej. 10) Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami. 11) Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, przewlekle chorych, a także wolontariatu międzypokoleniowego 12) Rozwój sieci placówek udzielających pomocy osobom z niepełnosprawnościami oraz osobom starszym w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność. 13) Promowanie rozwoju rzecznictwa środowisk seniorskich, w tym powstawania rad seniorów oraz udziału osób starszych w zespołach konsultacyjnych i doradczych. 14) Realizacja programów informacyjno-edukacyjnych dotyczących zdrowia psychicznego. 15) Zapewnienie dostępu osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin do różnych form pomocy, a także wsparcia bytowego i mieszkaniowego. 16) Inicjowanie i wspieranie usług z zakresu pomocy psychologicznej i terapeutycznej dla osób dotkniętych kryzysem psychicznym, zaburzeniami i chorobami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	• Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych w życiu społecznym. • Zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. • Poprawa jakości i standardów życia osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. • Rozwój usług społecznych skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, osób starszych oraz przewlekle chorych. • Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych do rehabilitacji specjalistycznej oraz usług wsparcia. • Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami, osób starszych, osób przewlekle chorych oraz ich rodzin. • Włączenie społeczne osób w kryzysie zdrowia psychicznego, z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów.

Wskaźniki realizacji działań	• Liczba działających WTZ i liczba uczestników. • Liczba utworzonych i funkcjonujących miejsc wsparcia dziennego i całodobowego/liczba uczestników. • Liczba placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu niezbędnego do funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. • Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych. • Liczba osób z niepełnosprawnościami, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania. • Liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych. • Liczba dzieci korzystających ze wczesnego wspomagania. • Liczba działających na terenie powiatu rad seniorów.
-------------------------------------	--

Obszar3. Rynek pracy

Cel strategiczny 3. Zwiększenie kompetencji mieszkańców do podejmowania zatrudnienia lub działalności gospodarczej.

Cele operacyjne:	4.1. Wzmocnienie kompetencji i kwalifikacji mieszkańców, adekwatnych do potrzeb rynku pracy. 4.2. Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w sferze aktywizacji zawodowej osób zagrożonych marginalizacją. 4.3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób ze szczególnymi potrzebami.
Kierunki działań:	1) Organizacja szkoleń i warsztatów służących podnoszeniu kompetencji osobistych i społecznych niezbędnych do prawidłowego pełnienia ról zawodowych, a także kształtujących postawy przedsiębiorcze. 2) Organizacja szkoleń, kursów zawodowych oraz form przygotowania zawodowego dorosłych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb rynku pracy. 3) Realizacja staży u lokalnych pracodawców, w szczególności dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego. 4) Wspieranie mobilności zawodowej osób bezrobotnych poprzez dostępne instrumenty. 5) Monitoring lokalnego rynku pracy pod kątem zawodów deficytowych i nadwyżkowych, zapotrzebowania pracodawców na konkretne kwalifikacje oraz identyfikacji nisz rynkowych możliwych do zagospodarowania przez nowe firmy, w tym podmioty ekonomii społecznej). 6) Organizacja targów, giełd pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia. 7) Doradztwo edukacyjno-zawodowe dla młodzieży. 8) Wspieranie powstawania i funkcjonowania klubów i centrów integracji społecznej w powiecie. 9) Zapewnienie dostępu do usług animacji, doradztwa, szkoleń i promocji dla osób oraz podmiotów rozpoczynających lub prowadzących działalność w sektorze ekonomii społecznej. 10) Wsparcie finansowe oraz opieka biznesowa dla osób zakładających jednoosobową działalność gospodarczą lub spółdzielnię socjalną, a także dla firm tworzących nowe miejsca pracy, w tym dedykowane osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym. 11) Programy zwiększające szanse osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy, uwzględniające m.in. tworzenie miejsc pracy w warunkach chronionych oraz zatrudnienie trenerów pracy.

	12) Wspieranie aktywności zawodowej osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy, m.in. osoby młodych, długotrwale bezrobotnych, osób powyżej 50. roku życia
Okres realizacji:	2024-2030
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	• Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy. • Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia. • Zwiększenie aktywności i mobilności zawodowej mieszkańców. • Zmniejszenie skali zagrożenia ubóstwem związanym z brakiem pracy. • Rozwój przedsiębiorczości, w tym w obszarze ekonomii społecznej. • Zmniejszenie skali tzw. „szarej strefy”.
Wskaźniki realizacji działań	• Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP, w tym kobiet, osób do 30 roku życia, osób powyżej 50 lat, osób z niepełnosprawnościami. • Liczba i odsetek osób długotrwale bezrobotnych. • Liczba osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane. • Liczba osób, które zostały objęte stażami, pracami społecznie użytecznymi, szkoleniami zawodowymi. • Liczba pracodawców, którzy otrzymali wsparcie ze środków publicznych na zatrudnienie osoby bezrobotnej. • Liczba osób, które otrzymały wsparcie na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej. • Liczba funkcjonujących klubów i centrów integracji społecznej w powiecie.

Obszar 4.Zdrowie i bezpieczeństwo mieszkańców

Cel strategiczny 5. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz dobrostanu mieszkańców powiatu.

Cele operacyjne:	5.1. Wzrost świadomości społecznej na temat zdrowia i bezpieczeństwa. 5.2. Poprawa dostępu osób uzależnionych i współuzależnionych do wsparcia w poradzeniu sobie z problemem. 5.3. Zwiększanie wsparcia i ochrony osób zagrożonych i dotkniętych problemem przemocy oraz wzmocnienie oddziaływań interwencyjnych, korekcyjnych i edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc. 5.4. Integracja i włączenie społeczne cudzoziemców.
Kierunki działań:	1) Realizacja kampanii i akcji społecznych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych, w szczególności w zakresie profilaktyki uzależnień oraz przemocy domowej. 2) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących przemocy domowej, zachowań agresywnych, uzależnień oraz bezpieczeństwa publicznego. 3) Zwiększenie dostępności terapii dla osób uzależnionych oraz współuzależnionych od substancji psychoaktywnych, a także programów wspierających dalsze zdrowienie oraz programów redukcji szkód. 4) Wspieranie funkcjonowania grup wsparcia i grup samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych oraz dorosłych dzieci alkoholików. 5) Działania umożliwiające ochronę ofiar przed dalszym krzywdzeniem poprzez szybką i skuteczną interwencję, odizolowanie ofiar od sprawcy przemocy oraz opracowanie i wdrażanie planu pomocy dostosowanego do potrzeb, zasobów i deficytów osób/rodzin objętych wsparciem. 6) Stworzenie osobom doznającym przemocy domowej możliwości w organizowaniu grup wsparcia oraz grup samopomocowych mających na celu wzajemne wsparcie emocjonalne i wymianę doświadczeń. 7) Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy domowej. 13) Integracja cudzoziemców z wykorzystaniem indywidualnych programów integracji w obszarach edukacji językowej, funkcjonowania zawodowego oraz funkcjonowania społecznego. 8) Obejmowanie cudzoziemców wsparciem zarówno w postaci świadczeń materialnych, jak i niematerialnych, takich jak np. poradnictwo, pomoc w zapewnieniu mieszkania, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, nauka języka polskiego, w zależności od zdiagnozowanych potrzeb.
Okres realizacji:	2024-2030

Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią	• Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. • Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej oraz uzależnień. • Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych. • Zmniejszenie kosztów leczenia chorób i urazów związanych z uzależnieniami.
Wskaźniki realizacji działań	• Liczba osób biorących udział w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy. • Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom. • Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które otrzymały wsparcie. • Liczba oferowanych form wsparcia w ramach ośrodka interwencji kryzysowej. • Liczba cudzoziemców, którzy otrzymali wsparcie.

7. Zarządzanie realizacją strategii

7.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu Lidzbarskiego. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych – starostwa powiatowego, PCPR, PUP, placówek oświatowych i innych. Skuteczne wdrażanie Strategii powinno być wspierane poprzez współpracę z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, służbą zdrowia, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim z siedzibą w Ornece, będzie pełniło rolę instytucjonalnego koordynatora wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych.

7.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach: rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów oraz finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony w okresach dwuletnich, za każde dwa zakończone lata kalendarzowe. Zapisy zawarte w Strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Realizacja działań będzie przedstawiana w sprawozdaniach poszczególnych jednostek odpowiedzialnych za ich realizację, w tym w sprawozdaniu PCPR.

Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki sformułowane w ramach każdego z obszarów, oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do kierunków niezbędnych działań. Zgodnie z metodyką przyjętą dla Strategii, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring Strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Katalog wskaźników monitorowania Strategii ma charakter otwarty.

7.3. Aktualizacja strategii

Strategia jest wieloletnim dokumentem planistycznym, w związku z czym należy wziąć pod uwagę, że w wyniku zmian społeczno-ekonomicznych niektóre jej zapisy mogą stać się nieaktualne jeszcze przed końcem okresu jej obowiązywania. W takiej sytuacji należy podjąć decyzję o jej aktualizacji bądź o opracowaniu nowego dokumentu, uwzględniającego nowe uwarunkowania prawne, programowe, społeczne czy ekonomiczne.

Aktualizacja dokumentu, przeprowadzana w trybie, w jakim uchwalona została Strategia, będzie konieczna tylko w przypadku, gdy zmianie ulegną obszary i cele strategiczne dokumentu. W pozostałych przypadkach decyzja o aktualizacji zostanie podjęta przez koordynatora wdrażania Strategii. Aktualizacji Strategii nie wymagają natomiast zmiany w katalogu działań służących realizacji celów, ponieważ z założenia jest to katalog otwarty, wykorzystywany w zależności od aktualnych potrzeb oraz umożliwiający realizację innych przedsięwzięć, niż w nim wymienione, o ile wpisują się w cele Strategii. Nie wymagają jej także zmiany i modyfikacje wskaźników, służących monitoringowi działań. Jeżeli w procesie wdrażania Strategii zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii.

7.4. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania Strategii będzie budżet Powiatu Lidzbarskiego. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład Powiatu Lidzbarskiego, a także w kooperacji z Województwem Warmińsko-Mazurskim oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz programy ministerstw. Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji.

Źródłem finansowania mogą być również dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO czy NOWEFIO. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucje finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, okres jego obowiązywania oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu Powiatu, w tym planów finansowych jednostek, a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

8. Usługi społeczne oraz zadania publiczne zlecane podmiotom ekonomii społecznej

W świetle uwarunkowań ustawowych strategia powinna określać usługi społeczne w zakresie, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1–14 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, oraz zadania publiczne, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zlecane w trybach, o których mowa w tej ustawie. Usługi wskazane w ustawie o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych zawierają się w następujących obszarach: 1) polityki prorodzinnej, 2) wspierania rodziny, 3) systemu pieczy zastępczej, 4) pomocy społecznej, 5) promocji i ochrony zdrowia, 6) wspierania osób niepełnosprawnych, 7) edukacji publicznej, 8) przeciwdziałania bezrobociu, 9) kultury, 10) kultury fizycznej i turystyki, 11) pobudzania aktywności obywatelskiej, 12) mieszkalnictwa, 13) ochrony środowiska, 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w sferze zadań publicznych wymienia między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej; udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa; działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego; ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej; działalności na rzecz osób niepełnosprawnych; promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy; działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych. W związku z uchwaleniem ustawy o ekonomii społecznej dodane zostało również zadanie w zakresie działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Usługi społeczne i zadania publiczne, zlecane w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie w Powiecie Lidzbarskim mieszczą się w obszarach priorytetowych takich jak: działania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób; działalność na rzecz osób niepełnosprawnych; działania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; działania w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej; zadania w zakresie turystyki i krajoznawstwa. Powyższe zadania będą przekazywane do realizacji podmiotom ekonomii społecznej również w najbliższych latach. Na poziomie powiatu podmioty te prowadzą także warsztaty terapii zajęciowej i będzie to kontynuowane w najbliższych latach. Inne usługi, które mogą zostać zlecone organizacjom będą zależne od środków finansowych pozyskanych przez powiat ich realizację.

9. Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Zaplanowane w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Lidzbarskiego na lata 2024-2030* cele i kierunki działań uporządkowane zostały w ramach obszarów strategicznych, odpowiadających na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Lidzbarskiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna powiatu jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób z niepełnosprawnościami, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych – ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych, a także ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Spis tabel

Tabela 1. Ludność Powiatu Lidzbarskiego według gmin w latach 2020-2022	15
Tabela 2. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022.....	15
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022	17
Tabela 4. Powody korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022.....	19
Tabela 5. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	26
Tabela 6. Potrzeba ochrony macierzyństwa jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	27
Tabela 7. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022	28
Tabela 8. Osoby z niepełnosprawnościami według płci i kategorii w Powiecie Lidzbarskim według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021.....	29
Tabela 9. Niepełnosprawność jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	30
Tabela 10. Długotrwała i ciężka choroba jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	31
Tabela 11. Wybrane kategorie bezrobotnych w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022	35
Tabela 12. Bezrobocie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	36
Tabela 13. Alkoholizm jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	38
Tabela 14. Przemoc w rodzinie jako powód korzystania z pomocy społecznej w gminach Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022	40

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022	14
Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Lidzbarskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2020-2022 (w %).....	16
Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Lidzbarskim na tle Polski i Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2018-2022.....	18
Wykres 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Lidzbarskiego w latach 2020-2022.....	18
Wykres 5. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Powiecie Lidzbarskim w latach 2020-2022	34
Wykres 6. Bezrobotni w Powiecie Lidzbarskim według wykształcenia (31 grudnia 2022)	34